

ні залежності, проте мультиплікативна більш достовірно та точно відображає результати порівняння. Застосування мультиплікативної згортки виправдане у випадку загрози критичного характеру та браку можливостей диверсифікації джерел постачання ПЕР, що несе загрозу загалом для енергетичної безпеки і більшою мірою відповідає сучасній ситуації.

Зважаючи на єдиний підхід при визначенні детермінант енергонезалежності для національної та регіональної економіки, детермінанти за окремими регіонами можна враховувати при побудові загального показника енергонезалежності шляхом заміни частки окремого виду паливно-енергетичних ресурсів у загальному постачанні первинної енергії регіону у функціональних залежностях на частку області у загальному обсязі використання ПЕР (або палива) в Україні. Такий підхід дозволить застосовувати адитивну і мультиплікативну згортки для обчислення і моделювання енергонезалежності національної економіки в розрізі окремих регіонів, забезпечуючи комплексність дослідження і порівнюваність та інформативність результатів оцінювання енергонезалежності національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бараннік В. О. Енергетична безпека держави: аналіз становлення сучасної парадигми / В. О. Бараннік // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2012. – № 1(172), ч. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Barannik.pdf.
2. Шевцов А. І. Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / А. І. Шевцов, М. Г. Земляний, А. З. Дорошевич, В. О. Бараннік та ін.; За ред. А. І. Шевцова. – Дніпропетровськ : Пороги, 2002. – 264 с.
3. Семеновський А. Ю. Концептуальні підходи до вдосконалення системи забезпечення енергетичної безпеки України / А. Ю. Семеновський // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/1219_dop.pdf.
4. Сапрыкин В. Энергетическая безопасность в Европе: состояние, мифы и перспективы / В. Сапрыкин // Украинский центр экономических и политических исследований А. Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/saprykin_energosecurity_10-2009_rus.pdf.
5. Мерхо О. Теоретико-аналітичні аспекти оцінки енергетичної складової економічної безпеки національного господарства: [Електронний ресурс] / О. Мерхо, Т. Салашенко // Энергозбереження. Энергетика. Энергоаудит. – 2013. – № 4(10). – Режим доступу : <http://eee.khpi.edu.ua/article/viewFile/22485/20106>.
6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : Наказ Мінекономрозвитку України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/WorldCommissiononEnvironmentandDevelopmentcategory/main?cat_id=38738.

УДК 338.12

Мазуркевич Л.Є.

студентка

Інституту економіки та менеджменту

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ВВП ЯК МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ІНДИКАТОР КОН'ЮКТУРНИХ КОЛИВАНЬ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗБІЛЬШЕННЯ В УКРАЇНІ

Зазначено, що основним показником, який оцінює результати діяльності економічної системи країни, є валовий внутрішній продукт (ВВП). Окреслено основні недоліки при розрахунку даного показника. Проаналізовано динаміку ВВП України у взаємозв'язку з основними причинами відповідних змін за останні три роки: упродовж 2011-початку 2014 років. Охарактеризовано вплив зміни окремих складових ВВП на національну економіку, а саме: посилення інвестиційної активності у 2011 р. за рахунок зростання державного фінансування; вклад в економічне зростання України сільського господарства; вплив на економічну ситуацію в Україні у 2012 році уповільнення темпів зростання світової економіки; сприяння зростанню обороту роздрібною торгівлі за рахунок підвищення реальної заробітної плати стабільно високими темпами; взаємозв'язок між державними закупівлями та економічним становищем. Порівняно показники ВВП України з іншими країнами СНД і Східної Європи. Детально розглянуто, як змінювався показник чистого експорту за 2011-2013 рр. Висвітлено основні зовнішньоекономічні партнери України та співвідношення експорту та імпорту з даними країнами. Відображено прогнози щодо динаміки ВВП України у 2014 році. Акцентовано увагу на основних пріоритетах розвитку експортного потенціалу; заходах з підтримки українських експортерів; необхідності розвитку таких галузей, як ІТ і сільське господарство; причинах стимулювання внутрішнього попиту та створенню інвестиційно привабливого клімату в Україні.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт (ВВП), економічне зростання, національна економіка, чистий експорт, пріоритети розвитку економіки України, стимулювання попиту, доходи населення.

Мазуркевич Л.Е. ВВП КАК МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНДИКАТОР КОНЪЮКТУРНЫХ КОЛЕБАНИЙ И ПУТИ ЕГО УВЕЛИЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

Отмечено, что основным показателем, который оценивает результаты деятельности экономической системы страны, является валовой внутренний продукт (ВВП). Определены основные недостатки при расчете данного показателя. Проанализирована динамика ВВП Украины во взаимосвязи с основными причинами соответствующих изменений за последние три года: за 2011-начало 2014 годов. Охарактеризовано влияние изменений отдельных составляющих ВВП на национальную экономику, а именно: усиление инвестиционной активности в 2011 г. за счет роста государственного финансирования; вклад в экономический рост Украины сельского хозяйства; влияние на экономическую ситуацию в Украине в 2012 году замедления темпов роста мировой экономики; содействие росту оборота розничной торговли за счет повышения реальной заработной платы стабильно высокими темпами; взаимосвязь между государственными закупками и экономическим положением. Сравниваются показатели ВВП Украины с другими странами СНГ и Восточной Европы. Подробно рассмотрено, как менялся показатель чистого экспорта за 2011-2013 гг. Освещены основные внешнеэкономические партнеры Украины и соотношение экспорта и импорта с данными странами. Отражены прогнозы

по динаміці ВВП України в 2014 году. Акцентовано внимание на: основных приоритетах развития экспортного потенциала; мероприятиях поддержки украинских экспортеров; необходимости развития таких отраслей, как ИТ и сельское хозяйство; причинах стимулирования внутреннего спроса и созданию инвестиционно привлекательного климата в Украине.

Ключевые слова: валовой внутренний продукт (ВВП), экономический рост, национальная экономика, чистый экспорт, приоритеты развития экономики Украины, стимулирование спроса, доходы населения.

Mazurkevich L.E. GDP AS MACROECONOMIC INDICATORS CONJUNCTURAL FLUCTUATIONS AND WAYS OF ITS INCREASE IN UKRAINE

It is marked that a basic index that estimates the results of activity of the economic system of country is a gross domestic product (GDP). Outlined basic defects at the calculation of this index. The dynamics of GDP of Ukraine is analyzed in intercommunication with principal reasons of corresponding changes for the last three years: during 2011-to beginning of 2014. Described influence of change of separate constituents of GDP on a national economy, namely: strengthening of investment activity in 2011 due to the increase of the state financing; a contribution is to the economy growing of Ukraine of agriculture; influence on an economic situation in Ukraine in 2012 of deceleration of rates of increase of world economy; assistance to the increase of turnover of retail business due to the increase of the real wage stably by high rates; intercommunication is between the public purchasing and economic provision. The indexes of GDP of Ukraine are compare to other countries of the CIS and Eastern Europe. In detail considered changed of index of net export for 2011-2013. Showing the basic external economic partners of Ukraine and correlation of export and import with these countries. Prognoses are represent in relation to the dynamics of GDP of Ukraine in 2014. Attention is accented on: basic priorities of development of export potential; measures of support of the Ukrainian exports; to the necessity of development of such industries, as IT and agriculture; reasons of stimulation of internal demand and to creation attractive investments climate in Ukraine.

Keywords: gross domestic product (GDP), economy growing, national economy, net export, priorities of development of economy of Ukraine, stimulation of demand, profits of population.

Постановка проблеми. Кожна держава має власні шляхи регулювання економічних процесів, що відбуваються у країні. Але в будь-якому випадку для здійснення ефективного управління економікою уряду необхідно мати максимально повну картину стану економіки на даний момент часу. Необхідним є також визначення цілей, до яких намагається уряд привести економічну систему протягом певного періоду. Цим і актуалізується вивчення ВВП як макроекономічного індикатора національної економіки, який дозволяє діагностувати економічну ситуацію в країні та вибрати ефективні інструменти для подолання негативних наслідків кон'юнктурних коливань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уперше показник суспільного багатства як національного був визначений У. Петті у XVII ст. як сума нагромаджених матеріальних цінностей. Подальші спроби статистичного дослідження національного багатства належать до XIX ст., а з 1853 р. його виміри стають темою міжнародних статистичних конгресів.

Марксистська економічна школа обґрунтовувала необхідність обчислення сукупного суспільного продукту як основного показника розвитку національної економіки. Протягом кількох десятиліть у нашій країні домінувало марксистське уявлення, що продуктивною є тільки праця зайнятих у сфері матеріального виробництва і що тільки така праця створює сукупний суспільний продукт, а працівники невиробничої сфери тільки споживають його [1, с. 104].

Такі якісні характеристики продуктивної та непродуктивної праці були природними для економіки XVII-XIX ст., оскільки сфера послуг перебувала в зародковому стані. Однак таке трактування не відповідає реаліям сучасної економіки з розвинутою сферою послуг.

Окремі аспекти даної проблеми вивчали такі дослідники, як Р. Барр, В. Базилевич, Г. Климко, Г. Осовська, Р. Моторин, С. Мочерний, С. Панчишин, І. Радіонова та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в аналізі динаміки ВВП як макроекономічного індикатора кон'юнктурних коливань та шляхи його покращення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним показником, який оцінює результати діяльності економічної системи країни, є валовий внутрішній

продукт (ВВП) [2, с. 35]. В економічному словнику валовий внутрішній продукт розглядається як узагальнений економічний показник, розрахований у системі національних рахунків, який оцінює остаточні результати поточного виробництва в країні за певний проміжок часу і являє собою суму доданої вартості, створеної у виробничій і невиробничій сферах та спожитого основного капіталу у вигляді амортизації [3, с. 84]. Проте розрахунок ВВП має певні недоліки, тому його не завжди можна розглядати як повноцінний показник економічного добробуту. Для їх усунення, як правило, пропонують: 1) від величини ВВП відняти вартісну оцінку так званих негативних факторів (забруднення повітря і води, шум, перенаселення тощо), які пов'язані з його виробництвом і, зрозуміло завищують рівень нашого матеріального добробуту; 2) внести у вартість ВВП вартість неринкових операцій (роботу домогосподарки, тесляра, який займається ремонтом власного будинку; безоплатну працю добровольців); 3) у ВВП відобразити вартісну оцінку дозвілля і покращення (або ж погіршення) якості товарів, а це, безумовно, є одним із мірил економічного добробуту; 4) у ВВП відобразити точний обсяг товарів та послуг, які реалізуються тіньовим сектором економіки [2, с. 40].

Ці перетворення дають новий показник – чисто економічного добробуту (ЧЕД). У 1972 році його ввели професори Вільям Нордгауз і Джеймс Тобін з Єльського університету. ВВП показує надмірний матеріалізм суспільства, відображаючи лише вироблені товари і послуги. Такий підхід до головного показника економічного добробуту викликає заперечення радикальних молодих економістів. Тому останнім часом значно активізувалися спроби виправити недоліки ВВП, щоб точніше відображати задоволення потреб індивідів.

Проте дослідження і прогнозування ВВП на різних стадіях економічного обороту є необхідним для умов розвитку трансформаційної економіки, коли власне методичне забезпечення ще недостатньо відпрацьоване, а досвід прогнозних розрахунків, набутий в розвинених ринкових економіках, не може бути безпосередньо використаний в Україні через невідповідні умови розвитку економіки. Разом з тим науково обґрунтовані прогнози виробництва ВВП дозволяють оцінити наслідки реалізації передбачуваної на прогнозний період економічної політики держави

[3, с. 75]. Через це важливо проаналізувати динаміку ВВП України у взаємозв'язку з основними причинами відповідних змін за останні три роки: упродовж 2011-початку 2014 років.

Протягом періоду 2011-2013 рр. спостерігалися постійні зміни рівня ВВП. У 2011 році в Україні було заплановане зростання ВВП на 4,5% порівняно із 2010 роком. Водночас номінальний ВВП 2011 року склав 1316,6 млрд гривень порівняно з 1082,6 млрд грн у 2010 році, тобто відбулося зростання на 5,2%. Проте такі позитивні зрушення більшою мірою були пов'язані з вищим рівнем цін, а не суттєвим збільшенням реального виробництва. Крім того, варто відзначити, що під час глобальної економічної кризи темпи зростання українського ВВП були одними з найнижчих у Європі, а тому загальом зростання номінального та частково реального ВВП України свідчило про поступове відновлення економіки після кризового періоду [4].

В 2012-2013 рр. економіка перебувала в стані рецесії п'ять кварталів поспіль. ВВП скорочувався останні шість місяців 2012 року і дев'ять місяців 2013 року. Так, у I кварталі 2013 року падіння становило 1,1%, а в двох наступних – по 1,3%. Річні темпи зростання ВВП у 2013 році виявилися для України нульовими.

Загострення фінансової кризи в європейських країнах влітку 2011 року негативно позначилося на темпах економічного розвитку цього регіону та світу в цілому. Проте економічне зростання України у 2011 році забезпечувалося зростанням внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, сприятливою зовнішньоекономічною кон'юктурою у першому півріччі та рекордним урожаєм сільськогосподарських культур у другій половині року. Зниження економічної активності спостерігалось лише наприкінці року, коли через уповільнення світової економіки відбулося падіння попиту на продукцію українських виробників, що призвело до скорочення обсягів виробництва [5]. У такий спосіб у I кварталі 2011 року спостерігався прискорений темп зростання ВВП, чинником якого було покращення зовнішніх умов та поступове відновлення кредитування реального сектору. Таким чином, зростання ВВП у I кварталі 2011 року прискорилося (до 5,2% у річному вимірі та 2,9% до попереднього кварталу, за винятком сезонного фактору) завдяки посиленому зовнішньому попиту та нарощенню внутрішнього попиту.

Проаналізуємо зміни окремих складових ВВП та їх вплив на національну економіку.

Суттєвий зовнішній інвестиційний попит підтримував стабільно високі темпи зростання машинобудування (26,8% у I кварталі в річному вимірі). Розвитку галузі сприяв високий внутрішній інвестиційний попит, зокрема з боку сільського господарства (виробництво тракторів, борін та сівалок зросло за рік на 26,8%, 55,7 та 74,5% відповідно). Водночас зниження попиту на продукцію машинобудування наприкінці року внаслідок погіршення економічної ситуації в світі та завершення сільськогосподарських робіт уповільнило темпи приросту галузі до 6,1% у грудні в річному обчисленні [6, с. 23].

Зростання приватного споживання у I кварталі становило близько 10% у річному вимірі. Динаміка приватного споживання в I кварталі обумовлювалася:

1. Стабільним зростанням реальної заробітної плати (11,1% у I кварталі в річному вимірі) та реальних доходів населення в цілому (17,8%).

2. Зростанням інфляційних очікувань (з 14,1% у IV кварталі до 14,7% у I кварталі), що сприяло посиленню споживання [7].

У II кварталі цього ж року зростання ВВП дещо уповільнилося в основному внаслідок несприятливої кон'юкттури на зовнішніх ринках, що призвело до зниження споживчого попиту.

Водночас інвестиційна активність суттєво посилювалася за рахунок зростання державного фінансування.

Найбільший вклад в економічне зростання України у другому півріччі 2011 року внесло сільське господарство. Тоді було зібрано найвищий з 1991 року урожай зернових, який за попередніми даними, становив 56,7 млн тонн, що на 44,3% більше, ніж у попередньому році. Крім зернових, значно зросло виробництво й інших культур. Урожай цукрових буряків зріс на 36,2%, збір овочів та картоплі – на 21,0 та 29,6% відповідно [8, с. 13].

Крім того, тривало поліпшення фінансових результатів підприємств від звичайної діяльності до оподаткування за 2011 рік. Прибутки підприємств зросли на 0,6% порівняно з відповідним періодом минулого року, а збитки зменшилися на 36,5%, що значно поліпшило загальний результат фінансової діяльності підприємств [9, с. 25].

Натомість на економічну ситуацію в Україні у 2012 році впливало уповільнення темпів зростання світової економіки. Економічну активність протягом року підтримували види економічної діяльності, орієнтовані на внутрішніх споживачів. Підвищення реальної заробітної плати стабільно високими темпами (14,4%) сприяло зростанню обороту роздрібною торгівлі на 15,9% у цілому за 2012 рік.

Високий внутрішній споживчий попит також поліпшив динаміку целюлозно-паперового виробництва, харчової промисловості, виробництва електроенергії, газу та води [10, с. 21].

Економічному розвитку сприяли й природні умови: було зібрано врожай, що перевищив середній показник за 1991-2011 роки. Проте на фоні рекордного врожаю сільськогосподарських культур у 2011 році обсяги сільськогосподарського виробництва в січні-грудні 2012 року знизилися на 4,5%.

Внутрішній попит на товари і послуги визначив і попит на робочу силу. Позитивною рисою 2012 року стало поліпшення основних показників, що характеризують доходи населення та його купівельну спроможність. Проте ситуація на ринку праці була нестабільною. Станом на 01.01.2013 р. було зареєстровано 506,8 тис. безробітних громадян, що на 5,0% більше, ніж на відповідну дату попереднього року. При цьому рівень зареєстрованого безробіття порівняно з попереднім роком не змінився і на 01.01.2013 р. становив 1,8% населення працездатного віку [11, с. 18].

Доходи населення протягом 2012 року зростали високими темпами. Цьому, зокрема, сприяло підвищення соціальних стандартів, які переглядалися протягом звітного періоду п'ять разів. За підсумками 2012 року, номінальні доходи населення зросли порівняно з попереднім роком на 11,1% і дорівнювали 1407,2 млрд грн. За статистичним підсумком, реальний наявний дохід за 2012 рік збільшився на 9,7%. За офіційними даними уряду, середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за 2012 рік зросла порівняно з 2011 роком на 14,9% – до 3026 грн. Темпи приросту реальної заробітної плати за рік становили 14,4%, що було найкращим показником із 2007 року. Підвищення заробітної плати штатних працівників супроводжувалося скороченням заборгованості з її виплати на 8,6% за рік – до 893,7 млн грн за станом на 01.01.2013 р. [12, с. 20].

Причиною більш низьких показників поточного року глава уряду вважав високу порівняльну базу

минулого року, коли країна отримала рекордний урожай.

Розвиток світової економіки на початку 2013 року був досить нестійким, незважаючи на погасання світових фінансових ринків.

Реальний ВВП України (за вирахуванням сезонного фактора) вперше за останні три квартали зріс на 0,6% (у річному вимірі його зниження становило 1,1%). Як і в попередні періоди внутрішній попит – як споживчий, так і інвестиційний – сприяв економічному зростанню. Якщо перший стимулювався підвищенням реальних заробітних плат (на 9,9% у річному вимірі) та поточних видатків бюджету, то останній – зниженням процентних ставок та посиленням ролі кредитів як джерела фінансування капітальних інвестицій. Водночас збереження несприятливої економічної ситуації в країнах – торговельних партнерах України продовжило визначати негативну динаміку виробництва експортоорієнтованих промислових галузей, хоча зростання реальних заробітних плат у I кварталі на 9,9% у річному вимірі стимулювало внутрішній споживчий попит [13]. Обороти роздрібною торгівлею збільшилися на 13,4%, а споживання домогосподарств – на 4,5%.

У другому кварталі 2013 року зростання світової економіки дещо прискорилося, утім, це не призвело до покращення очікувань щодо зростання у майбутньому.

Негати́вні погодні умови вересня 2013 р. були несприятливими для сільського господарства. Внаслідок цього відбулося уповільнення економічної активності – зниження реального ВВП у III кварталі становило 1,2% у річному вимірі та 0,3% за вирахуванням сезонного фактора.

Основним рушієм економічної активності залишався внутрішній споживчий попит та поступове відновлення економіки країн Єврозони, що сприяло розвитку експортоорієнтованих галузей промисловості та відповідно експорту товарів і послуг [14, с. 24].

Дещо зменшився обсяг державних закупівель, оскільки доходи зведеного бюджету 2013 року були нижчими, ніж у 2012 році. У IV кварталі доходи зведеного бюджету (116,8 млрд грн) знизилися в річному вимірі на 8,5%. Це було обумовлено зниженням надходжень від основних податків на ділову активність, а саме ПДВ (на 7,6%) та податку на прибуток підприємств (на 1,4%). У IV кварталі відбулося часткове покращення економічної активності. Зростання реального ВВП у річному вимірі становило 3,3%, за вирахуванням сезонного фактора. Влада пов'язувала економічні проблеми України з ослабленням зовнішніх партнерів країни, зокрема Євросоюзу та азійських країн.

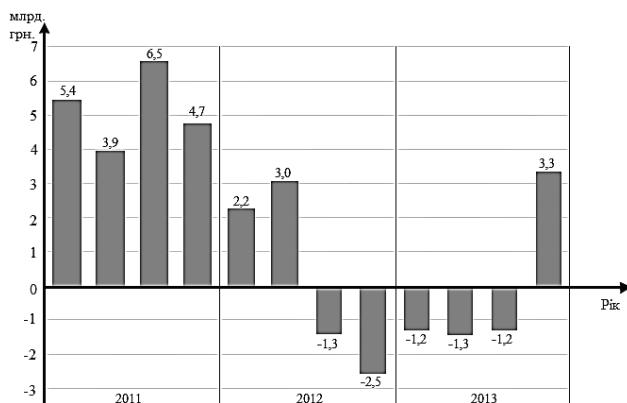

Рис. 1. Динаміка ВВП за 2011-2013 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [4]

У даній ситуації уникнути спаду українській економіці допомогло лише різке зростання ВВП в IV кварталі – на 3,3%. Загалом номінальний ВВП в 2013 році становив 1444 млрд грн, що всього на 2,5% вище показника 2012 року – 1408,9 млрд грн [15, с. 8].

На рис. 1 відображено зміну рівня ВВП за період, який аналізувався.

Незважаючи на оптимістичний фініш, підсумковий показник роботи української економіки в 2013 році виявився набагато нижче, ніж в інших країнах СНД і Східної Європи. Наша держава розташувалася на 103-тій позиції серед 186 країн світу, за якими було проведено дослідження. Сусідні позиції за рейтингом зайняли Суринам – 102 місце та Федеративні Штати Мікронезії (група островів у західній частині Тихого океану) – 104 місце [16].

Варто відзначити, що Україна – єдина країна, яка показала негативну динаміку ВВП в 2013 році з 22 країн регіону Світового банку «Східна Європа та Центральна Азія».

Зважаючи на те, що зовнішньоекономічна діяльність є однією із важливих складових, які впливають на рівень ВВП і при цьому сальдо по зовнішній торгівлі починаючи із 2006 року є від'ємним (імпорт переважає над експортом), є доцільним більш детально розглянути, як змінювався показник чистого експорту за 2011-2013 рр.

У 2011 році сальдо по зовнішній торгівлі становило -6657,0 млн доларів США. Це було спричинено зростанням обсягу експорту порівняно з попереднім періодом на 30% і зростанням обсягу імпорту на 34,2%.

Зовнішньоторговельні операції товарами Україна здійснювала з партнерами у 219 країнах світу [17]. До країн СНД було експортовано 38,3% усіх товарів, до країн ЄС – 26,6% (у 2010 р. – відповідно, 36,5% та 25,3%). Росія залишалася на той час найбільшим торговельним партнером України (29,1% експортних і 35,6% імпортних поставок). Позитивним було збільшення експорту товарів до таких основних країн партнерів, як: Польща – на 58,9% (збільшення поставок чорних металів, руд та концентратів залізних, чорних металів, електричних машин), Китай – на 66,2% (зокрема, за рахунок поставок жирів та олій тваринного або рослинного походження, а також руд та концентратів залізних, органічних хімічних сполук), Індія – на 62% (за рахунок збільшення поставок чорних металів, добрив; жирів та олій тваринного або рослинного походження), Білорусь – на 4,8%, Росія – на 48,7%, Туреччина – на 28,8%, Італія – на 29,5%.

З країн СНД було імпортовано 45% усіх товарів, а з країн ЄС – 31,2% (порівняно із 44% та 31,5%, відповідно, у 2010 році) [18].

Порівняно з 2010 р. збільшилися надходжень палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки; засобів наземного транспорту, крім залізничного, механічних машин з таких країн, як Білорусь (на 64,8%) та США (на 48,9%). Також збільшилися імпортні поставки з Німеччини – на 50,9% (зокрема, за рахунок механічних машин, засобів наземного транспорту, крім залізничного, електричних машин), Італії – на 42,4%, Китаю – на 37,3%, Росії – на 34,8%, а також Польщі – на 14,9% [17].

У 2012 році порівняно з 2011 р. спостерігалось збільшення різниці між експортом та імпортом – сальдо по зовнішній торгівлі становило -9027,0 млн доларів США, порівняно із -6657,0 млн доларів США у 2011 р. Відбулося незначне зростання експорту – лише на 0,2% та зростання імпорту на 2,8% порівняно із попереднім роком [19].

Зовнішньоторговельні операції з товарами Україна здійснювала з партнерами з 215 країн світу. До країн СНД було експортовано 36,8% усіх товарів, а до країн ЄС – 24,8% (у 2011 р. – відповідно, 38,3% та 26,3%). Серед країн – членів ЄС найвагоміші експортні поставки товарів здійснювались до Польщі, Італії, Німеччини, Іспанії та Угорщини. Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Єгипту у 2,2 рази, Казахстану – на 32,4%. Але при цьому скоротилися поставки до Італії на 18,4%, Росії – на 11% та Польщі – на 7,8% [20]. У загальному обсязі експорту товарів порівняно з 2011 роком збільшилася частка зернових культур, жирів та олій тваринного або рослинного походження, залізничних локомотивів, механічних машин. Натомість зменшилася частка чорних металів, палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки, руд і шлаку. Також збільшився експорт окремих товарів: цукру білого, пшениці, кукурудзи, тепловозів, ячменю, олії соняшникової, лікарських засобів, сигарет з тютюну і його замінників, моніторів та телепроекторів, хліба, кондитерських виробів. Найбільші експортні поставки за видами економічної діяльності здійснювали підприємства металургійного виробництва, оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі, з виробництва інших транспортних засобів, хімічного виробництва, з виробництва харчових продуктів, напоїв, з добування металевих руд, з виробництва машин та устаткування, сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг [21].

З країн СНД імпортовано 40,7% усіх товарів, із країн ЄС – 30,9% (у 2011р. – відповідно, 45% та 31,2%). Збільшилася імпорتنі поставки з Китаю на 26%, Білорусії – на 20,3%, США та Польщі – на 12,1%, Італії – на 11,4%. Одночасно зменшилися на 5,9% поставки з Росії. У загальному обсязі імпорту товарів збільшилася частка засобів наземного транспорту, крім залізничного та фармацевтичної продукції, але зменшилася частка палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки, чорних металів. Найбільші імпорتنі поставки здійснювали підприємства оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі, з торгівлі автомобілями та мотоциклами, їх технічного обслуговування та ремонту і металургійного виробництва [20].

Обсяг експорту товарів та послуг (не враховуючи вартість послуг з переробки давальницької сировини) України за 2013 рік становив 76126,5 млн дол. США, імпорту – 84602,3 млн дол. Порівняно з 2012 роком експорт склав 92,4%, а імпорт – 92,6%. Негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу становило 8475,8 млн дол. (тоді як у 2012 році – 8985,3 млн дол.).

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 229 країн світу. До країн СНД було експортовано 34,8% усіх товарів, до країн ЄС – 26,5% (у 2012р. – відповідно, 36,8% та 24,8%). Серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Китаю на 53,4% та Туреччини – на 3,3%. Одночасно скоротився до Росії на 14,6%, Казахстану – на 13,8%, Єгипту – на 6,1%, Італії – на 4,9%, Польщі – на 1,1% [13]. У загальному обсязі експорту товарів порівняно з попереднім роком збільшилася частка чорних металів, руд, шлаку і золи, механічних машин, електричних машин, насіння і плодів олійних рослин, продуктів неорганічної хімії. Зменшилась натомість частка жирів та олій тваринного або рослинного походження, палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки, залізничних локомотивів [22]. За видами економічної діяльності найбільші

експортні поставки здійснювали підприємства, основним видом діяльності яких є металургійне виробництво, оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі, виробництво харчових продуктів, напоїв, добування металевих руд та виробництво інших транспортних засобів, хімічне виробництво, виробництво машин та устаткування, сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг.

З країн СНД імпортовано 36,3% усіх товарів, з країн ЄС – 35,1% (за 2012 рік – відповідно, 40,7% та 30,9%). Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювались з Німеччини, Польщі, Італії, Франції, Угорщини та Великої Британії. Серед інших країн світу найбільші імпорتنі поставки товарів надходили з Китаю, США, Туреччини, Японії, Швейцарії та Індії. У загальному обсязі імпорту товарів збільшилася частка механічних машин, електричних машин, пластмас, полімерних матеріалів. Зменшилася частка палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки [13]. У структурі експорту переважала сировина та продукція з низьким ступенем переробки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в останні роки було значно лібералізовано, хоча, з іншого боку, розвиток експорту стримували істотні неторговельні (нетарифні) обмеження.

Більшість прогнозів щодо динаміки ВВП на 2014 рік, як правило, є песимістичними. Так, експерти Європейського банку реконструкції та розвитку очікують, що в 2014 році ВВП України впаде на 7%, а в 2015 році його зростання буде нульовим. Для порівняння у Міжнародному валютному фонді прогнозують 5-відсотковий спад української економіки цього року, а Світового банку – 3-відсотковий. Головним ризиком для української економіки ЄБРР називає російську агресію.

Крім того, згідно з прогнозом Світового банку, в 2014-2016 роках збережеться високий дефіцит рахунку поточних операцій (від -5,7% до -5,5%), хоча в 2012-2013 роках цей показник був ще вищий (від -8,4% до -8,1%).

Загалом, на думку експертів Світового банку, Україна належить до країн з високими ризиками відтоку капіталу та погіршення ситуації у сфері зовнішньої торгівлі [16].

Незважаючи на значний природний та людський потенціал, приватизацію переважної більшості виробничого потенціалу країни, численні міжнародні кредити, які були освоєні владою протягом останніх двадцяти років, – виробничі потужності України не були модернізовані, об'єкти промисловості набули високого ступеня зношення, а технологічну базу оминули новітні розробки. У своїй більшості вітчизняна продукція галузей переробки втратила конкурентоспроможність на міжнародному ринку товарів, а широкий внутрішній попит в значній мірі забезпечують імпорتنі товари. Ситуацію могли б врятувати закордонні інвестиції, та з року в рік Україна втрачає інвестиційну привабливість. Відповідно до останнього звіту Index of Economic Freedom-2014 міжнародної організації The Heritage Foundation, індекс інвестиційної привабливості України має дуже низький показник (20 з 100), а це 164-168 позиція з 186 держав світу (також відповідні показники отримали Бутан, Ефіопія, Республіка Конго та Демократична Республіка Конго) [23].

Висновки з проведеного дослідження. Зважаючи на те, що тенденції експортних можливостей нашої держави є негативними, варто здійснювати заходи, які б дозволили показнику чистого експорту збіль-

шитися, а отже і збільшувати показник ВВП. Основним пріоритетом розвитку експортного потенціалу України та розширення присутності на міжнародних ринках є підвищення конкурентоспроможності української продукції. Заходами підтримки українських експортерів могли б стати наступні: стабільність законодавства та передбачуваність дій державних органів; підтримка експортерів з боку держави; диверсифікація виробництва, оновлення продукції; посилення в зовнішній торгівлі обміну вузлами, деталями, напівфабрикатами [24]; збереження та розширення традиційних для України товарно-регіональних ніш на світовому товарному ринку; проведення тактики «експортного прориву» (нарощування експорту невеликої групи товарів); спрямована стратегія щодо розробки та експорту наукомісткої продукції, розвиток високотехнічних галузей; залучення закордонних інвестицій для розвитку експортноорієнтованих галузей.

Для позитивної динаміки макроекономічних показників у 2014 році основна надія України – це зростання таких секторів, як ІТ і сільське господарство. Проте, підвищуючи видобуток вугілля, розвиваючи металургію та сільське господарство, можна збільшити ВВП країн не більше ніж у 1,5 рази, а найкращим шляхом для його підйому приблизно в 10 разів – це розвиток високих технологій.

Таким чином, аналіз динаміки ВВП України впродовж 2011-2014 рр. свідчить про перемінні тенденції в національній економіці – поступове посткризове відновлення замінюється рецесійними складовими. Серед основних чинників таких змін є кон'юнктурні коливання в єврозоні, російська агресія та зменшення внутрішнього попиту через песимістичні очікування населення та підприємців. Як видно з аналізу, важливою складовою ВВП є експортна складова, проте значне негативне сальдо торговельного балансу, як правило, стримувало, а не стимулювало покращення рівня ВВП. У зв'язку з цим важливо стимулювати внутрішній попит, створити інвестиційно привабливий клімат в Україні, раціонально освоїти кошти, надані міжнародними організаціями, диверсифікувати експорт та захистити вітчизняного виробника, що дозволить забезпечити економічне зростання у країні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія : підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2011. – 581 с.
2. Козак Ю. Г. Основи економічної теорії : навч. посіб. / За ред. Ю. Г. Козака, С. С. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 264 с.
3. Осовська Г.В. Економічний словник : наукове видання / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.
4. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2011-2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Соціально-економічне становище України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2011/publ_u1211.html.
6. Макроекономічний огляд (Травень) / Національний банк України. – К. : Генеральний економічний департамент. – 2011. – 42 с.
7. Доходи та витрати населення України у 2010-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/dvn_u.htm.
8. Соціально-економічний розвиток України за січень-лютий 2012 / Державна служба статистики України. – 2012. – 31 с.
9. Макроекономічний огляд (Грудень) / Національний банк України. – К. : Генеральний економічний департамент. – 2011. – 42 с.
10. Бюлетень Національного банку України / Національний банк України. – № 2/2013(239). – 2013. – 221 с.
11. Макроекономічний огляд / Національний банк України. – К. : Генеральний економічний департамент. – 2012. – 42 с.
12. Соціально-економічний розвиток України за січень-лютий 2013 / Державна служба статистики України. – 2013. – 31 с.
13. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013>.
14. Макроекономічний огляд / Національний банк України. – К. : Генеральний економічний департамент. – 2013. – 42 с.
15. Соціально-економічний розвиток України за січень-лютий 2014 / Державна служба статистики України. – 2014. – 32 с.
16. Global Economic Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org>.
17. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/mp/op/op_u/op1211_u.htm.
18. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/arh_iovt2011.htm.
19. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/mp/op/op_u/op1212_u.htm.
20. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень-грудень 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/e_iovt/arh_iovt2012.htm.
21. Соціально-економічне становище України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2012/.
22. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/zd/e_iovt/arh_iovt2013.htm.
23. Index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org>.
24. Колінець Л. Аналіз стимулювання експорту в Україні та шляхи його покращення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kolinets.pp.net.ua/publ/1-1-0-2>.